

JELENA I MIHAIL
BULGAKOV

**DNEVNIK
MAJSTORA
I MARGARITE**

s pismima i bio-bibliografijom
Majstora

Prevela
NADA UZELAC

[Pošto mu je dnevnik vraćen, Bulgakov ga u duševnom rastrojstvu spaljuje. Zahvaljujući agilnosti policije koja je naumila da sebi obezbedi prepis, doduše na nekim mestima ne baš najčitkiji, piščeč dnevnik je sačuvan. Tako, ispostavlja se da rukopisi zaista ne gore.]

1921.

Na Boljšoj Sadovoj¹
Silan dom stoji.
U domu živimo ja i nalik meni
organizovani proleterii.
I ja sam se zagubio među proletarijatom
Kao nekakav, izvin'te na izrazu,
Atom...

17. novembra

V. M. VOSKRESENSKOJ²

Draga mama,

kako ste, kako je Vaše zdravlje? <...>^{*}

Veoma mi je žao što u kratkom pismu ne mogu do tančina da Vam prenesem kakva je sada Moskva. Mogu ukratko da kažem da se vodi ogorčena borba za opstanak i prilagođavanje novim uslovima života. Došavši pre mesec i po dana u Moskvu, u onome u čemu sam se zatekao, čini mi se da sam postigao *maximum* onoga što se može postići za to vreme. Imam službu^{**}. Istina, to ni izdaleka nije najvažnije. Treba umeti i novac zaraditi. I za ovo drugo sam se, zamislite, izborio. Mada, zasad još u neznatnoj količini. Ali, ipak, ovog meseca Taska³ i ja kojekako jedemo, snabdeli smo se krompirom, ona je popravila cipele, počinjemo da kupujemo drva itd. Mora da se radi – ne kao obično, već besomučno. Od jutra do mraka, i tako neprekidno svakog dana.

^{*} Ovim znakom u označeni su nečitki delovi teksta u policijskom prepisu.

^{**} Misli se na službu u LITO-u (Književno-izdavačkom odeljenju).

U toku je potpuna redukcija sovjetskih ustanova i smanjivanje broja zaposlenih. Moju ustanovu ona će takođe pogoditi i, očigledno, ona proživljava svoje poslednje dane. Tako da ću uskoro ostati bez službe. Ali, ne mari. Preduzeo sam već korake da ne zakasnim i da na vreme pređem u privatnu službu. Vama je, verovatno, već poznato, da se samo u njoj ili pomoću trgovine može opstajati u Moskvi. <...>

Pokušavam da stupim u udružena lanena preduzeća⁴. Pored toga, juče sam dobio ponudu da radim, pod još nerazjašnjenim uslovima, u industrijskim novinama koje treba da se pojave. Posao je pravi komercijalni, i ja sam na probi. Juče i danas, ja sam, takoreći, bio na ispitu. Sutra treba da daju avans od 1/2 miliona. To će značiti da sam ocenjen i tada ću možda dobiti da vodim hroniku. Dakle, lan, industrijske novine i privatni posao (povremen) – eto šta predstoji. Put potrage za poslom i struka, koje sam odabrao još u Kijevu, pokazali su se potpuno ispravnim. U drugoj struci ne može se raditi. To bi značilo, u najboljem slučaju, gladovanje. <...>

Poznanstava je gomila i žurnalističkih i pozorišnih i čisto službenih. To mnogo znači u današnjoj Moskvi, koja prelazi na nov način života, odavno u njoj neviđen – žestoku konkurenciju, jurnjavu, ispoljavanje inicijative itd. Van ovakvog života ne može se živeti, inače sledi propast. Među propalima ne želim da budem.

<...> Jdna Taska mora da se dovija kako god zna i ume svako zrno da prištedi i da od koječega priprema jela. Ali, ona je sjajna! Jednom rečju, koprcamo se oboje kao ribe na suvom. Samo da se ima krov nad glavom. Andrejina soba⁵ je moj spas. Dolaskom Nađe⁶ taj problem će se, naravno, strahovito iskomplikovati. Ali ja na to za sada ne mislim, trudim se da ne mislim, ionako je moj dan ispunjen teškim brigama.

U Moskvi se računa samo u stotinama hiljada i milionima. Funta^{*} crnog hleba je 4 600 rub, belog – 14 000. A cene rastu li rastu! Radnje su pune robe, ali šta možeš da kupiš! Pozorišta su puna, ali juče, kada sam poslom prolazio pored Boljšog^{**} (sada više ne mogu ni da zamislim da se može ići drugačije nego poslom!), preprodavci su prodavali karte po 75, 100 i 150 hilj. rub! U Moskvi ima svega: obuće, tkanina, mesa, kavijara, konzervi, delikatesa – svega! Otvaraju se kafane, rastu kao pečurke. I svugde stotine! Stotine! Bruji špekulantski talas!

Maštam samo o jednom: da preživim zimu, da ne propadnem u decembru, koji će, po svemu sudeći, biti najteži mesec. Taskina pomoć

* Funta – ruska mera za težinu, iznosi 409,5 grama.

** Boljšog teatra.

za mene je neprocenjiva: uz ogromne razdaljine, koje moram svakodnevno po Moskvi da (bukvalno) pretrčavam, ona mi čuva gomilu energije i snage, hraneći me i ostavljajući mi samo ono što sama, pak, ne može da uradi: cepanje drva uveče i tegljenje krompira ujutru.

Oboje trčkaramo po Moskvi u svojim kaputićima. Ja zbog toga idem nekako postrance (zbog nečeg me žiga leva strana). Maštam da nabavim Tatjani toplu obuću. Osim cipela, ona nema ništa.

Ali, ko zna! Nek je samo soba i zdravlje!

«...» Pišem ovo i dalje s istim ciljem, da pokažem u kakvim uslovima moram da ostvarujem svoju *idée-fixe*. A svodi se ona na to da za 3 godine povratim normalno stanje – stan, odeću, hranu i knjige. Da li će mi poći za rukom – videćemo.

Necu da pišem, jer Vi u to nećete poverovati, koliko smo Taska i ja postali čuvarni. Štedimo svaku cepanicu.

Takva je škola života.

Noću kad ugrabim, pišem „Beleške mladog lekara“. Može da ispadne solidna stvar. Sređujem „Nevolju“. Ali vremena, vremena nema! *Eto šta me boli!* «...»

P. S. Najprijatnija uspomena u poslednje vreme mi je – pogodite koja?

Kako sam spavao kod Vas na divanu i pio čaj sa zemičkama. Šta bih dao da bar na dva dana opet tako, napivši se čaja, legnem i ni o čemu ne mislim. Tako sam se mnogo umorio. «...»

I. decembar

N. A. ZEMSKOJ

... Uređujem hroniku u „Trg. Industr. Glas.“, i ako poludim, biće upravo zbog toga. Možeš li da zamisliš šta znači pokrenuti privatne novine?! U 2. br. treba da izađe Borisov članak⁷ o avijaciji u industriji, o kubaturi, kamarama i sl, i sl. Potpuno sam pošasaveo. A papir!! A ukoliko ne dobijemo oglase? A hronika!! A cenz^{*}!! Ceo dan kao u kotlu.

Napisao sam feljton „Jevgenije Onjegin“ za „Ekran“ (pozorišni časopis). Nisu primili. Razlog – nije za pozorišni, već za književni časopis. Napisao sam umetnički feljton posvećen Njekrasovu „Muza osvete“. Primio ga je Biro umetn. feljtona pri GPP*. Platili su 100.

* Cenzura.

Dali ga u „Vesnik umetnosti“, koji treba da izađe u okviru Teo GPP. Unapred znam da ili neće izaći časopis, ili će pak neko u poslednjem trenutku naći da „Muza“ nije u duhu... itd. Haos.

Nemoj da se čudiš gruboj nebrizljivošću pisma. To nije namerno, već zbog toga što sam bukvalno mrtav umoran. Digao sam ruke od svega. Ni o kakvom pisanju ne mislim. Srećan sam samo onda kada me Taska poji vrućim čajem. Hranimo se mnogo bolje nego na početku. Hteo sam da ti napišem dugo pismo s opisom Moskve, a evo šta je ispalo...

* Государственное полиграфическое предприятие – Državna štamparija.

Bio-bibliografija Mihaila Afanasjeviča Bulgakova

1891.

3/15. maja u porodici predavača na Kijevskoj duhovnoj akademiji, Afanasija Ivanoviča Bulgakova i njegove žene Varvare Mihajlovne (devojačko Pokrovska), u Kijevu se rodilo prvo dete – sin, Mihail Afanasjevič Bulgakov. Mesto rođenja – kuća sveštenika oca Matveja Butovskog (Vozdviženska ulica br. 28).

18. maja – kršten po pravoslavnom obredu u Krestovozdviženskoj crkvi (na Podolu), činodejstvovao je sveštenik otac Matvej Butovski. Ime je dobio u čast zaštitnika grada Kijeva, arhandela Mihaila. Duhovni roditelji postali su redovni profesor Kijevske duhovne akademije Nikolaj Ivanovič Petrov i Bulgakovljeva baka s očeve strane, Olimpijada Fjodorovna Bulgakov.

1892–1899.

Porodica Bulgakovih u neprestanom seljenju, u potrazi za jeftinijim i udobnijim stanom – u rejonu Pečorska; u Hospitalnoj ulici br. 4, u Kudrjavskoj uličici br. 9.

1892.

Rođenje sestre Vere.

1893.

Rođenje sestre Nadežde.

1895.

Rođenje sestre Varvare.

1898.

Rođenje brata Nikolaja.

1900.

Rođenje brata Ivana. Osamnaestog avgusta Bulgakov stupa u pripremni razred Druge kijevske gimnazije (Bibikovski bulevar 18).

1901.

22. avgusta – po završetku pripremnog razreda počinje s pohađanjem prvog razreda Prve kijevske muške Aleksandrovske gimnazije (Bibikovski bulevar 14).

Porodica se seli u Prozorovsku ulicu 10.

19. marta – rođenje sestre Jelene.

Porodica kupuje zemlju i podiže daču u zaseoku Buča kod Kijeva, gde boravi redovno boravi preko leta.

1904.

Porodica se seli u Iljinsku ulicu 5/8.

1905.

Porodica se seli u Kudrjavsku uličicu.

1906.

Porodica prelazi u Dionisjevsku uličicu 4.

1907.

Porodica se seli na Andrejevski spust 13 (stan 2).

14. marta – od nefroskleroze umire mu otac. Sahrnjen na Bajkovom groblju u Kijevu.

1908.

Leto – upoznaje se sa saratovskom gimnazijalkom Tatjanom Nikolajevnom Lapa, kćerkom rukovodioca Trezora, koja je za letnji raspust došla u Kijev.

1909.

Maj – završava Prvu Aleksandrovsku gimnaziju.

8. juna – dobija svedočanstvo zrelosti.

17. jula – predaje molbu rektoru Kijevskog univerziteta za upis na Medicinski fakultet.

21. avgusta – upisuje se na Medicinski fakultet Kijevskog univerziteta.

1911.

Decembar – zajedno s T. N. Lapa odlazi kod njenih roditelja u Saratov.

1912.

Leto – odlazi u Saratov.

20. avgusta – vraća se u Kijev zajedno s T. N. Lapa.

1912/13.

Ponavlja nastavu na drugoj godini fakulteta.

1913.

26. aprila – venčava se s T. N. Lapa u Kijevo-podolskoj crkvi Nikolaja Dobrog. Venčava ih prijatelj porodice Bulgakovih, otac Aleksandar Glagolov.

april – iznajmljuje stan s T. N. Lapa, u Rejtarskoj ulici 25.

jesen – prelaze na Andrejevski spust 38.

1914.

Leto – 19. jula, po izbijanju Prvog svetskog rata, pomaže da se u Trezoru, u Saratovu, organizuje lazaret za ranjene i u njemu radi kao lekar.

Jesen – vraća se u Kijev, zarad nastavka školovanja.

1915.

Kraj aprila / početak maja – izjavljuje želju da služi kao lekar u pomorskoj ustanovi, ipak ispostavlja se da je iz zdravstvenih razloga nesposoban za vojnu službu.

18. maj – s dozvolom rektora univerziteta stupa na rad u Kijevsku vojnu bolnicu na Pečersku.

SADRŽAJ

Dnevnik Majstora [Pod petom]	7
Dnevnik Margarite	131
Napomene	525
Bio-bibliografija Mihaila Afanasjeviča Bulgakova	601